

9 mm Pistolet maszynowy Sten

Sten Mk. II (1942). Zdjęcie ilustruje nieprawidłowy sposób trzymania broni

Historia powstania i rozwoju konstrukcji

British Army rozpoczęła 3 września 1939 roku wraz z wypowiedzeniem przez Wielką Brytanię wojny III Rzeszy, na swoim wyposażeniu nie posiadała pistoletów maszynowych. Powodem takiego stanu rzeczy był głęboki konserwatyzm kierownictwa armii, które ową broń uważało za niepotrzebną – element amerykańskiej „gangsterki”. Dostarczanie dużej ilości amerykańskich pistoletów maszynowych Thompson, które w produkcji były dla brytyjskiego budżetu za drogie, gdzie jedna sztuka (w zależności od wersji) kosztowała od 15 do 6 funtów, właśnie dlatego była potrzebna broń o jak najprostszej konstrukcji, a tym samym jak najtańszej. Dużym impulsem do zaprojektowania nowej broni była klęska Brytyjskiego Korpusu Ekspedycyjnego podczas kampanii Francuskiej w maju-czerwcu 1940 roku. Zagrożona Wielka Brytania potrzebowała teraz duże ilości szybkostrzelnej broni automatycznej dla jednego

człowieka. Zauważono też duże ilości pistoletów maszynowych na wyposażeniu armii niemieckiej. Nową broń opracowano wzorując się na zdobytym egzemplarzu niemieckiego pistoletu maszynowego MP 38 (w jednej publikacji znalazłem, że był to MP 40). Oczywiście należało jak najbardziej uprościć całą konstrukcję. Pistolet został dostosowany do amunicji pistoletowej 9 x 19 mm Parabellum, która w dużych ilościach została zdobyta m.in. na włoskich żołnierzach podczas walk w Afryce Północnej. Ten wzór amunicji nie był produkowany w Wielkiej Brytanii, gdzie nie używano pistoletów samopowtarzalnych, tylko rewolwerów, a amunicja rewolwerowa z powodu swojej budowy nie nadaje się do użytku dla pistoletów maszynowych.

Sten Mk. II

Autor – zdjęcia: Dawid Kalka

Muzeum Wojska Polskiego, Warszawa

Nowy pistolet otrzymał nazwę STEN – najprawdopodobniej jako skrót na nazwiska jego projektantów – Reginalda Sheperda i Harolda Turpina oraz miejscowości, gdzie mieściła się fabryka Royal Small Arms Factory – Enfield.

Pierwszy prototyp nowej broni zaprezentowany został 10 stycznia 1941 roku, gdzie w swoich rękach miał go nawet premier Wielkiej Brytanii – Winston Churchill. W czerwcu 1941

roku po wprowadzeniu jeszcze drobnych modyfikacji, rozpoczęto jego produkcję seryjną pierwszego wariantu – Sten Mk. I. Jednak prowadzono prace nad dalszym uproszczeniem całej konstrukcji, wprowadzając pod koniec 1941 roku wersję Sten Mk. I*. Najbardziej obecnie znaną wersją i wyprodukowaną w największej liczbie jest wersja Sten Mk. II, która posiadała bardzo charakterystyczną perforowaną osłonę na część lufy broni. Obok wyposażonej giętej kolby metalowej – stałej, wprowadzono w nią jeszcze prostszą kolbę rurową, w kształcie litery T. Największe uproszczenia technologiczne nastąpiły w wersji Mk. III, która już posiadała osłonę na całej długości lufy, podobnie jak wcześniejsza wersja Mk. I*. W kolejnej wersji miano już zrezygnować z nadmiernych uproszczeń, ale wersja Mk. IV nie została wprowadzona do produkcji seryjnej, natomiast inna wersja Mk. V, która miała być początkowo przeznaczona dla brytyjskich oddziałów powietrzno-desantowych była wyposażona w drewnianą kolbę, drewniany chwyt pistoletowy, a nawet mocowanie dla bagnetu (kuriozum, ale Japończycy mocowali swoje bagnety nawet na ręcznych karabinach maszynowych). Znalazła się ona na wyposażeniu m.in.: podczas słynnej i nieudanej operacji „Market-Garden”.

Powstanie w Paryżu – 1944 rok

Zostały wyprodukowane jeszcze tak zwane wersje „wyciszone” – Mk. IIS i Mk. VI, które posiadały integralny tłumik dźwięku. Od początku rozpoczęcia produkcji, do końca 1946 roku w Wielkiej Brytanii na pewno powstało łącznie ponad 3 800 000 egzemplarzy tej broni. Znacznie mniejsze ilości powstały

również w Kanadzie, Australii czy Nowej Zelandii.

Prosta konstrukcja i nie wymagająca dużej ilości materiału i roboczo-godzin, spowodowało, że broń tak powstawała w warunkach konspiracyjnych w Polsce oraz na przykład w Danii, czy we Francji. O Niemieckich wersjach wspomnę po wyjeździe do Drezna, gdzie sfotografuję MP 3008.

Ppor. Stanisław Sasinowski „Żbik” na barykadzie na ulicy Brackiej przy wylocie ulicy Nowogrodzkiej w hełmie wz. 31 ze Stenem

Według szacowanej liczby wyprodukowanej broni, ich ilość może przekraczać nawet 4 500 000 egzemplarzy. W Armii Brytyjskiej pistolet maszynowy sten od połowy 1941 roku szybko stawał się przepisową bronią (jako pistolet maszynowy), licząc od Kampanii toczących się na terytorium Afryki Północnej, Sycylii, Włoch, czy działań w Europie Zachodniej. Brał udział w walkach podczas działań w Korei w latach 1950-1953 i pomimo jego zastąpienia przez pistolet maszynowy Sterling, który był zaprojektowany w bardzo podobnym układzie konstrukcyjnym był używany przez brytyjskich spadochroniarzy podczas walk toczących się podczas Kryzysu Sueskiego w 1956 roku.

Sama broń w zrzutach lotniczych w dużych ilościach była dostarczana dla różnych oddziałów partyzanckich na terytorium Francji, Holandii, Danii, Belgii, Polski, gdzie na przykład w latach 1942-1944 miało zostać łącznie zrzuconych aż 11 000 Stenów głównie w wersji Mk. II

Sten Mk. III

Autor – zdjęcia: Dawid Kalka

Eksponat ze zbiorów: Fort Gerharda – Muzeum Obrony Wybrzeża,
Świnoujście, Polska

Opis techniczny broni

Pistolet maszynowy Sten działał na zasadzie odrzutu zamka swobodnego. Zasilanie odbywa się z odczepianego magazynka dwurzędowego-pudełkowego o pojemności 32 naboji, przystawianego z lewej strony. Z prawej strony, naprzeciwko gniazda magazynka, znajduje się okno wyrzutnika łusek. Do zabezpieczenia pistoletu maszynowego przy zamku napiętym służyło odpowiednie wycięcie na rączkę zamkową w tylnej części komory zamkowej, a przy zamku zwolnionym – otwór z lewej strony ścianki komory zamkowej, a niektóre serie nie posiadały żadnego zabezpieczenia przy zamku zwolnionym. Przyrządy celownicze stałe, bez możliwości ich regulowania, ustawione na odległość 100 jardów (91 metrów). Celownik typu przeziernikowego i muszka – przyspawane do komory zamkowej (wersja Mk. II) lub samej osłony lufy (wersje Mk. I i Mk. III). Kolba metalowa doczepiana, występująca w kilku wariantach, bez chwytu pistoletowego, z wyjątkiem

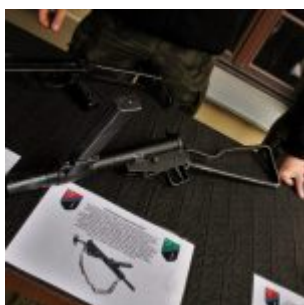
przedostatniej wersji – Mk. V, używano przede wszystkim przez brytyjskie oddziały powietrzno-desantowe. Mechanizm spustowy znajdował się z obudowie pod komorą zamkową, gdzie znajdował się także przełącznik rodzaju ognia w postaci poprzecznego koła przesuwanego w lewo – ogień ciągły lub w prawo – ogień pojedynczy.

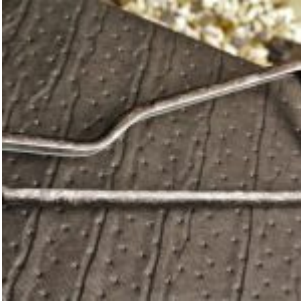

Holendrzy na wyspie Jawa, 1947 rok

Dane taktyczno-techniczne

- wersja Mk. II
- Zastosowany Nabój: 9 x 19 mm Parabellum
- Masa broni niezaładowanej: 2,8 kilograma
- Długość broni z kolbą: 762 mm
- Długość lufy: 197 mm
- Siła spustu broni: 26,8 N
- Prędkość początkowa wystrzelonego pocisku: 365 m/s
- Energia początkowa wystrzelonego pocisku: 500 J
- Szybkostrzelność teoretyczna: do 540 strz./min.
- Zasięg skuteczny do: 180 metrów

Sten Mk. II

Autor – zdjęcia: Dawid Kalka

Brzeg, 1. Brzeski Pułk Saperów – Klub Wojskowy

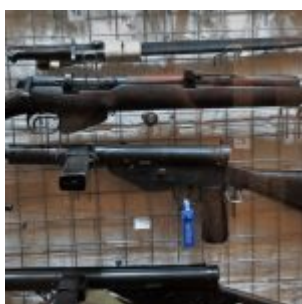
Dane taktyczno-techniczne

- wersja Mk. III
- Zastosowany Nabój: 9 x 19 mm Parabellum
- Masa broni niezaładowanej: 3,18 kilograma
- Długość broni z kolbą: 762 mm
- Długość lufy: 197 mm
- Siła spustu broni: 26,8 N
- Prędkość początkowa wystrzelonego pocisku: 365 m/s
- Energia początkowa wystrzelonego pocisku: 500 J
- Szybkostrzelność teoretyczna: do 540 strz./min.
- Zasięg skuteczny do: 180 metrów

Dane taktyczno-techniczne

- wersja Mk. V
- Zastosowany Nabój: 9 x 19 mm Parabellum
- Masa broni niezaładowanej: 3,9 kilograma
- Długość broni z kolbą: 762 mm
- Długość lufy: 198 mm
- Siła spustu broni: 22,3 N
- Prędkość początkowa wystrzelonego pocisku: 365 m/s
- Energia początkowa wystrzelonego pocisku: 500 J
- Szybkostrzelność teoretyczna: do 575 strz./min.
- Zasięg skuteczny do: 180 metrów

Sten Mk. V

Autor – zdjęcia: Dawid Kalka

Eksponat ze zbiorów: Fort Gerharda – Muzeum Obrony Wybrzeża,
Świnoujście, Polska

Wzór	Mk I	Mk I*	Mk II	Mk IIS	Mk III	Mk IVA	Mk IVB	Mk V	Mk VI
Nabój	9×19 Parabellum	9×19 Parabellum	9×19 Parabellum	9×19 Parabellum	9×19 Parabellum	9×19 Parabellum	9×19 Parabellum	9×19 Parabellum	9×19 Parabellum
Masa broni niezaładowanej (kg)	3,27	3,18	2,8	3,5	3,18	3,5	3,45	3,9	4,32
Długość broni z kolbą przyłączoną lub rozłożoną (mm)	845	794	762	857	762	699	622	762	857
Długość broni z kolbą złożoną	–	–	–	–	–	445	445	–	–
Długość lufy (mm)	198	198	197	91,4	197	97,8	97,8	198	95,0
Siła spustu (N)	26,8	26,8	26,8	22,3	26,8	26,8	26,8	22,3	22,3
Prędkość początkowa pocisku (m/s)	365	365	365	305	365	?	?	365	305
Energia początkowa pocisku (J)	500	500	500	350	500	?	?	500	350
Szybkostrzelność teoretyczna (strz/min)	540	540	540	575	540	575	575	575	575
Zasięg skuteczny (m)	180	180	180	135	180	180	180	180	135

Bibliografia

1. Karabiny karabinki i pistolety maszynowe Encyklopedia długiej broni wojskowej XX wieku – Żuk Aleksandr B.
2. Witold Głębowicz, Roman Matuszewski, Tomasz Nowakowski: Indywidualna broń strzelecka II wojny światowej, Warszawa 2010
3. Polskie Narodowe Archiwum Cyfrowe

4. Muzeum Powstania Warszawskiego, Warszawa
5. Muzeum miejsce w Wrocławiu, Wrocław
6. Muzeum Armii Krajowej, Kraków
7. Muzeum Wojska Polskiego, Warszawa
8. https://pl.wikipedia.org/wiki/Pistolet_maszynowy_Sten
9. https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:People_with_Stens